

РОЗДІЛ II ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

УДК 373.3:37.011.31

Пріма Р. М.

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВА ХАРАКТЕРИСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті теоретично обґрунтовано критерії, показники та рівні вияву сформованості професійної мобільності майбутнього педагога, зокрема школи першого ступеня.

Постановка проблеми. Педагогічна діяльність, як будь-яка складна константа, краще усвідомлюється при розгляді як цілісного феномена, так і його складових. Відтак, доцільною є характеристика означеного поняття у співвідношенні цілого і його частин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Структурно-компонентну характеристику професійно-педагогічної діяльності з виокремленням рівневих ознак подають науковці І.Гура, Л.Малаканова, І.Підласий, Т.Поніманська та ін. У дослідженнях згаданих учених репрезентовані такі поняття: « педагогічна діяльність », « готовність до професійної діяльності », « структура », « компоненти » означених понять.

На основі дослідницьких позицій зазначених авторів ми розглянемо професійну мобільність майбутнього вчителя в логіці підсистеми « бакалавр-магістр ».

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є : дати загальну характеристику критеріально-рівневих показників професійної мобільності майбутнього вчителя у підсистемі « бакалавр – магістр ».

Завдання : деталізувати ознаки критеріально-рівневих показників професійної мобільності вчителя.

Виклад основного матеріалу. У контексті досліджуваної проблеми зауважимо, що готовність до професійної мобільності (набуття в собі ознак мобільності) відрізняється від готовності до фахової діяльності педагога, оскільки передбачає не стільки уміння проявляти професійні здібності, скільки уміння мобілізувати свої сили на інше сприйняття себе в нових ситуаціях, активне прагнення знайти вихід із проблемної ситуації, забезпечити задоволення потреб, ціннісних орієнтацій і позитивної зміни особистісно-професійної позиції.

Готовність майбутнього педагога, зокрема школи першого ступеня, до професійної мобільності ми визначаємо як інтегральне динамічне новоутворення у структурі особистості майбутнього педагога, що актуалізує його потенційні можливості, відображає відкритість до змін, ступінь усвідомлення сутності мобільності, виявляється у гнучкості мислення й діяльності (аналітичному способі мислення, адекватній оцінці ситуації, співвіднесенні її зі своїми потребами й можливостями, ціннісними установками та мотивами професійного саморозвитку), уміння прогнозувати й робити усвідомлений вибір.

При цьому важливо, щоб майбутній учитель був готовий відчувати будь-які зміни ситуацій, умів обґрунтовувати спрямованість цих змін і активно реагувати на них. Отже, професійну мобільність майбутнього вчителя правомірно розглядати як динамічне новоутворення у структурі особистості майбутнього вчителя, інтегрований показник якості підготовки фахівця за умови визначення критеріїв її сформованості, що розкривають як особистісні якості майбутнього мобільного педагога, так і якості мобільного фахівця як суб'єкта діяльності в їхній сукупності. Ми виходили з того, що критерій (з лат. criterium «розрізнення») – «підстава для оцінки чогось» [1, с.200], це необхідна й достатня умова вияву певного явища чи процесу, а критеріальний підхід до

діагностування професійної мобільності студентів (спеціальність «Початкове навчання») уможливило виокремлення рівнів сформованості цієї якості та їх характерних ознак.

На основі логіки дослідження та у контексті вищезазначеного, нами визначені такі критерії сформованості професійної мобільності майбутнього вчителя:

- *суб'єктно орієнтований* ;
- *мотиваційно – усвідомлюваний* ;
- *ініціативно – дієвий* .

Із ознак сутнісної характеристики готовності майбутнього педагога до професійної мобільності, при визначенні критеріїв сформованості, що розкривають як властивості особистості майбутнього вчителя, так і якості мобільного фахівця як суб'єкта діяльності у їхній сукупності, ми вважаємо необхідним акцентувати на таких двох аспектах: готовність професійна (професійна мобільність на рівні компетентності майбутнього спеціаліста) і готовність до активної реакції на проблемні ситуації (ситуації ускладнення), особистісна здатність динамічного, оперативного реагування, прогнозування самовияву (професійна мобільність на суб'єктному, психологічному рівні). Тобто, інтеграція на рівні поведінки й діяльності особистості з урахуванням індивідуального характеру дій і операцій майбутнього педагога. У нашому дослідженні означені аспекти у структурі сутнісної характеристики досліджуваного феномену перебувають у єдності, цілісності, взаємозв'язку, взаємодії, що певною мірою засвідчує умовність диференціації виокремлених нами критеріїв сформованості професійної мобільності майбутнього вчителя школи I ступеня.

Ми усвідомлюємо, що кожен із вищезазначених критеріїв є відображенням підсистеми цілісної макросистеми професійно-педагогічної підготовки спеціаліста, його професійного становлення як мобільного фахівця, самоактуалізації, самореалізації, самоактивізації, самовдосконалення у певному професійному середовищі.

Суб'єктно орієнтований критерій професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів характеризується такими показниками: потенціал самореалізації у професії, «адаптивність до змін (себе зрозуміти – себе змінити)», уміння адекватно оцінювати ситуацію і свої можливості, сформованість аналітико-діагностичних умінь, вольових рис (рішучість, наполегливість, самостійність, ініціативність); потреба в суб'єктно-суб'єктній взаємодії в процесі професійного становлення; регулятивно-емоційна компетентність; конкурентноспроможність.

Щодо показників «потенціал самореалізації у професії», «адаптивність до змін (себе зрозуміти – себе змінити)», слід зазначити, що необхідною умовою формування професійної мобільності майбутнього вчителя в контексті вищезазначеного критерію є самосвідомість як основа саморозуміння, самоуправління, самовдосконалення, саморегуляції, що допомагає майбутньому вчителю пізнати зміст своєї професійної діяльності, реально будувати або перебудовувати образ самого себе, аналізувати свій ціннісний світ, реалізувати діяльність самопізнання. Без сумніву, особистість, яка здатна зрозуміти себе, – це соціально розвинена особистість, що в ситуації вибору може самостійно приймати рішення й нести за нього особисту відповідальність, зберігаючи при цьому позитивне ставлення до себе.

Існує думка (М.Боришевський, Б.Кайгородов), що чим глибше розуміє себе людина, тим успішніше вона діє, тим успішніше відзначається її соціальне самовизначення. Зокрема, Б.Кайгородов визначає саморозуміння як процес усвідомлення людиною свого існування, результатом якого є когнітивне, емоційне узгодження продуктів самосвідомості та реальності. При цьому науковець виділяє такі показники розуміння людиною себе: 1) здатність до об'єктивності; 2) сприйнятливості; 3) здатність до самоспостереження; 4) відкритість новому досвіду; 5) емпатія; 6) узгодженість зовнішніх і внутрішніх джерел інформації про себе та інших; 7) соціальна зрілість; 8) відповідальність; 9) розуміння іншої людини [2, с.11].

Небезпідставною є позиція, за якою самосвідомість розглядається як усвідомлення себе у трьох площинах життєдіяльності людини, а саме: у системі особистості; діяльності; спілкування. Такий підхід дозволяє структурувати самосвідомість, виділяючи відповідно три компоненти: когнітивний (самопізнання); афективний (самовідношення); поведінковий (саморегуляція).

При цьому показником інтенсивності їхнього розвитку може бути ступінь самореалізації, що характеризує життєдіяльність конкретного індивіда, оскільки «самореалізація – це процес, у якому передбачається усвідомлення особистістю того, чим вона володіє й чого вона хотіла б досягти, а також вибір практичних дій для втілення досвіду в реальну дійсність» [3, с.407]. Додамо, що однією з функцій самореалізації крізь призму професіоналізації є стимулювання процесу розвитку особистості вчителя, а відповідно й її якісних характеристик, що забезпечує особистісно-професійне самовираження, нерозривно пов'язане з самоствердженням і саморозкриттям майбутнього педагога. У площині окреслених рівнів професійне самовизначення може бути представлено як особистий вибір між двома основними стратегіями (моделями) професійної поведінки: 1) стратегія адаптації до професійних вимог із домінуванням у самосвідомості процесів пристосування й підпорядкування середовищу, коли у своїй діяльності спеціаліст в основному використовує вже напрацьовані алгоритми розв'язання професійних завдань; 2) стратегія професійного розвитку, вивільнення внутрішніх резервів і потенцій розвитку особистості, коли людина творчо розв'язує професійні проблеми і труднощі відповідно до своїх ціннісних орієнтацій [4, с.9]. Зауважимо, що головною метою самовираження є безперервний рух до реальної суспільної й особистісно значущої мети, тобто наявність перспективи зростання особистості, її професійних якостей, усвідомлення, переосмислення ціннісних установок. Це дозволяє нам стверджувати, що професійна мобільність формується за допомогою складної трансформації мотивів, потреб, інтересів майбутнього педагога, його саморефлексії. При цьому педагогічну рефлексію ми розглядаємо як процес самопізнання майбутнім учителем сутнісних характеристик педагогічної діяльності, що забезпечує вихід за межі традиційного її виконання, пошук нових нестандартних шляхів розв'язання професійних завдань і подолання стереотипів свого професійного й особистісного досвіду.

Регулятивно-емоційна компетентність, на нашу думку, репрезентує індивідуально-особистісну готовність студентів до соціально-професійної адаптації, індивідуальний імідж, знання студентами загальних засад міжособистісної (суб'єкт-суб'єктної) взаємодії у сфері педагогічного спілкування.

Щодо сутнісної характеристики поняття «індивідуально-особистісна готовність студентів до соціально-професійної адаптації», то слід зазначити, що сьогодні в умовах сучасного суспільства, яке інтенсивно вступило в період ринкових відносин, особливо важливою є особистісна самореалізація індивіда, що віддзеркалює його професійну підготовленість та адаптованість до цих відносин.

Існує позиція (Е.Зеєр), за якою адаптацію варто розглядати як багатогранний процес, що включає психофізіологічну, соціально-психологічну і професійну адаптацію. Деталізуючи феномен «професійна адаптація», науковець виокремлює головне в ньому – засвоєння нової професійної діяльності як результат пристосування вже набутого індивідом досвіду та стилю фахової діяльності до вимог нового робочого місця, засвоєння співробітником нових для нього професійних функцій та обов'язків, доопрацювання вмій і навичок, що вимагаються, включення у професійне співробітництво та партнерство, поступовий розвиток конкурентоздатності [5, с.274].

Слід зауважити, що конкурентоспроможність як показник суб'єктно орієнтованого критерію подекуди асоціюють із професійною мобільністю. Проте конкурентоспроможність фахівця, на відміну від професійної мобільності, не передбачає зміни діяльності залежно від ситуації на ринку праці й визначається як «ступінь потрібності спеціаліста-професіонала», що має переваги перед іншими претендентами, які

«забезпечуються за рахунок інтегрованого бачення ним професійного середовища та себе в ньому, адекватного потребам виробництва та затвердженого практикою рівня компетентності, а також готовності змінювати цей рівень відповідної до потреб виробництва, тобто за рахунок пристосування до його потреб свого професійного досвіду» [6]. Саме пристосування (професійна адаптація) є тим компонентом, що інтегрує вищезазначені поняття, і водночас якістю, необхідною для успішності спеціаліста-початківця.

Становлення конкурентноспроможного фахівця, зокрема вчителя школи I ступеня, зумовлює у свою чергу сформованість його індивідуального іміджу. Імідж, на думку А. Кононенко, розглядається «як результат образно-символьної маніфестації індивідуальної психосоціальної активності, яка є нормативно-ритуальною системою відтворення самої можливості співіснування», зокрема в умовах міжособистісної взаємодії». Це загальний компенсувальний механізм особистості, орієнтованої на діяльність; він є фундаментальною морфемою» (формувальний компонент) психосоціальної активності [7, с.24]. Тобто, образно говорячи, імідж – це мистецтво самопрезентації, без якої не досягти успіхів у будь-якій професійній діяльності. Зауважимо, що індивідуальний імідж педагога є проекцією його особистості, що функціонує в процесі соціальних комунікацій, де в зашифрованому вигляді відбиті основні психічні процеси (рівень тривожності, рефлексорного копіювання, емоції тощо, причому такий шифр виявляє себе у вигляді символів на рівні елементарних зовнішніх проявів: постава, мова, міміка, інтонації, тембр голосу тощо). Специфіка такого іміджу полягає, на думку З.Курлянд, С.Єрмакової, «в умінні розмірковувати і діяти в міжособистісному просторі, прогнозуючи реакції з боку інших людей, і зіставляючи свої дії з цими реакціями» [6, с.52].

Додамо, що в основі індивідуального іміджу проявляються деякі стійкі комунікативні установки очікування й вимоги до вчителя у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії у відповідній професійній ситуації, що в цілому властиве колективній свідомості, і визначається основними характеристиками комунікативного стилю педагога (комунікабельність, динамічність, емоційна стійкість, виразність). Водночас означені характеристики дозволяють окреслити стратегії щодо створення власного іміджу:

- наявність позитивної комунікативної установки під час спілкування (координація та гармонізація інтересів суб'єктів спілкування);
- формування впевненості у собі (емоційна стійкість);
- активність і емоційна виразність;
- діловитість і контроль над власним «Я».

Отже, стає очевидним, що створення індивідуального іміджу – це не тільки процес, але й результат професійної діяльності конкурентноспроможної особистості.

Конкретизуємо складові *суб'єктно орієнтованого критерію*, що дозволяють оцінити такі якості професійно мобільного вчителя: включеність у процеси самопізнання, самоаналізу, самодіагностики, самореалізації, саморегуляції; впевненість у своїх можливостях (емоційна стабільність), прагнення до професійного зростання; вольові риси (рішучість, наполегливість, самостійність, самовладання, ініціативність) щодо досягнення ситуації успіху; здатність до об'єктивності, самоспостереження, сприйнятливості, відкритості новому, емпатія, оцінювання проблемної ситуації і співвіднесення її зі своїми можливостями); рівень самооцінки, домагань; зміст і глибина особистісних перетворень.

Ознаками вияву якості сформованості показників суб'єктно-орієнтованого критерію виступають:

- **освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»** – наявність інтересу самореалізації; динаміка розумових дій, спрямованих на прийняття оптимальних рішень; активне оволодіння вміннями й навичками досягати максимальних результатів педагогічної діяльності при мінімальних витратах часу у процесі суб'єкт-суб'єктної

взаємодії; прагнення до професійного зростання; індивідуальна адаптованість до змін; відкритість новому;

- **освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»** – усвідомлений образ сприйняття й розуміння себе як мобільного фахівця (як результат власної роботи над собою і постійних зусиль зберегти свою позицію); адекватна самооцінка, низький рівень тривожності, високий рівень домагань, сформованість потреби в досягненні успіху, рефлексивної позиції самовираження у професії (здатність до об'єктивності, самоспостереження, сприйнятливості, відкритість новому, емпатія, соціальна зрілість); емоційна стабільність; зміст і глибина особистісних перетворень (наполегливість, самостійність, ініціативність, рішучість щодо досягнення ситуації успіху).

З огляду на висвітлені позиції вважаємо, що мотиваційно-усвідомлюваний критерій пов'язаний із потребами, інтересами, спонуканнями майбутнього фахівця, його прагненнями вчитися бути мобільним (ефективним).

Мотиваційно-усвідомлюваний критерій дозволяє діагностувати такі якості професійно мобільного вчителя: орієнтованість на оволодіння цілісним змістом педагогічної діяльності, формування внутрішньо вмотивованих ліній поведінки й розвитку (мотивація ефективності, мотивація досягнення, цільова активність, мотивація поведінки); наявність усталеної професійно-педагогічної спрямованості інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій, усвідомлення суспільної значущості обраного фаху (професійно-ціннісні пріоритети), відповідальності за якість і результат своєї професійної діяльності; вираженість мотиваційно-ціннісного ставлення до необхідності бути професійно мобільним фахівцем (сила і спрямованість мотивації, орієнтація мотивів на способи дій).

Означений критерій і показники його вияву, по суті, відображають сформованість системного уявлення майбутніх учителів початкових класів щодо необхідності набуття ними ознак професійної мобільності як складного процесу взаємодії потреб, інтересів, стимулів, ціннісних орієнтацій і мотивів, що віддзеркалюють певний тип мобільної поведінки.

Розробка проблеми мотивації в сучасній теоретичній думці пов'язана передусім з аналізом джерел активізації людини, спонукальних сил її діяльності, поведінки, з пошуком відповіді на запитання, що спонукає людину до діяльності, який її мотив, заради чого вона її здійснює. Складність і багатоаспектність проблеми мотивації зумовлює багатогранність у розумінні її суті, природи, структури вивчення (К.Платонов, С.Рубінштейн, О.Леонтьєв, Є. Ільїн та ін.). Мотив ми розглядаємо як стійку, внутрішню психологічну причину поведінки людини, її вчинків. Відповідно, мотивація – це динамічний процес фізіологічного і психологічного управління поведінкою людини, що визначає її спрямованість, організованість, активність, стійкість. Поняття «мотив» розглядається як загальне поняття мотиваційної сфери, що включає, за Л.Виготським, афектну й вольову сфери особистості, переживання задоволення, потреби. Значущим у плані конкретизації змісту означеного поняття нам видається твердження Л.Божович, за яким мотиваційна сфера розуміється як стрижень особистості, до якого відносяться й такі її властивості, як спрямованість, ціннісні орієнтації, установки, соціальні очікування, домагання та інші соціально-психологічні характеристики [8]. Причому саме ціннісні орієнтації як головні особистісні утворення засвідчують свідоме ставлення людини до соціальної дійсності і, власне, визначають широку мотивацію її поведінки, впливають на всі сторони її діяльності.

Ознаки вияву якості сформованості показників мотиваційно-ціннісного критерію диференціюються нами за освітньо-кваліфікаційними рівнями. Зокрема, для **освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»** характерними є такі ознаки: сформованість професійно-педагогічної мотивації; розуміння цільових та ціннісних орієнтацій, ступінь їхньої усвідомленості, дієвості, динаміка мотиваційно-ціннісного ставлення до обраної професії через мотивацію ефективності (потреби в ефективності дій), мотивацію досягнення (цільової активності, орієнтації на мету, на успішність результату);

освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» – набуття власної професійної ідентичності, зміна акцентів у системі ціннісних орієнтацій, спрямованості особистості, «Я-концепції» (індивідуальний імідж, створення себе як професіонала), мотивації ефективності, мотивації досягнення, мотивації поведінки.

Наступний критерій – *ініціативно-дієвий*, показниками вияву якого визначені: здатність до цілетворення й цілереалізації, прогнозування; педагогічна гнучкість (легкість перебудови, оперативність прийняття рішень, динамічність адаптації, здатність до цілісного сприйняття педагогічного явища й водночас спроможність виокремлення найбільш суттєвого, визначального щодо динаміки змін у цьому процесі); винахідливість; оригінальність розв'язання педагогічних завдань; професійно-діяльнісна креативність; рівень творчого потенціалу; здатність до саморозвитку, розуміння творчої природи діяльності професійно мобільного вчителя.

Зауважимо, що показник «здатність до цілетворення й цілереалізації, прогнозування, створення динамічного образу «себе-як-професіонала»», зумовлений необхідністю використання в навчальному процесі методів активної уяви, що стимулюють і спрямовують дію щодо формування у студентів «проекту власного майбутнього», оскільки «опрацювання образу можливої професійної діяльності та образу себе у ній може в подальшому виконувати спрямовуючу функцію, задавати перспективу власного становлення й підвищувати цінність обраного професійного шляху» [9, с.112]. При цьому, як слушно зауважує І.Бех, слід орієнтуватися на те, що: уявне перенесення себе у майбутнє і створення динамічного образу «себе-як-професіонала» забезпечується яскравістю і детальним опрацюванням цього образу, що вбудовується в менш деталізований образ майбутньої сфери професійної діяльності; необхідно внести відомі знання про себе, про свої здібності, особистісні риси і психофізіологічні особливості в модель професії; бажано візуалізувати образ майбутнього себе в напрямі від другорядних, необов'язкових деталей до суттєвих, ключових; «життєва стратегія» будується на основі віднесеного у майбутнє образу «себе-як-професіонала» [9, с.113], що базується на здатності педагога до «самовирощування» своїх внутрішніх резервів – особистісних структур свідомості, які надають гуманістичного смислу його діяльності та потребують певної зовнішньої ініціативи.

Ознаками прояву якості сформованості показників *ініціативно-дієвого критерію* виступають: **освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»** – наявність і усвідомлення перспективи зони найближчого власного професійного розвитку (саморозвитку), необхідності бути успішним спеціалістом; здатність до усвідомленого аналізу фахової діяльності, її самооцінки; розуміння творчої природи діяльності професійно мобільного педагога;

освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» – рівень ініціативності, креативності; здатність управляти власним професійним потенціалом задля досягнення максимальної ефективності в роботі; активність саморозвитку; динамічне пристосування до різнопланових ситуативних змін у професійному середовищі; варіативність і аргументованість вибору шляхів розв'язання педагогічних завдань; гнучкість, пластичність розуму й поведінки щодо оволодіння професійно значущими компетенціями.

Враховуючи ознаки прояву якості сформованості показників суб'єктно орієнтованого, мотиваційно-усвідомлюваного та ініціативно-дієвого критеріїв нами було розроблено описову характеристику рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів початкових класів. Принагідно зауважимо, що при визначенні шкали вихідних рівнів пріоритетного значення надаємо не механічній подачі сукупності ознак, що презентують певний критерій, а їх сутнісному якісному аналізу. Тобто, під рівнем сформованості професійної мобільності майбутніх учителів початкових класів ми розуміємо ступінь її розвитку, що характеризується кількісно-якісним відображенням, взаємодією основних ознак, що є стійкими й типовими для цієї особистісно-професійної якості.

Характеристика вихідних рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів початкових класів (за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «магістр» педагогічної освіти) була диференційована таким чином: елементарний (I рівень – мінімальна (пасивна) мобільність), первинний (II рівень – обмежено-пошукова мобільність), достатній (III рівень – активно-діяльнісна мобільність) і оптимальний (IV рівень – усвідомлено-діяльнісна мобільність), які, попри індивідуальну своєрідність респондентів, віддзеркалюють суттєві подібні рівневі ознаки вияву (див. табл. 2.2.1, 2.2.2).

Таблиця 2.2.1.

Критерії, показники, ознаки вияву, рівнева характеристика (в межах ОКР)

Критерії	Провідні показники	Ознаки вияву	Рівнева характеристика (ОКР)	
			«Бакалавр»	«Магістр»
			«Бакалавр»	«Магістр»
Мотиваційно-усвідомлений	-мотивація ефективності (потреба в ефективності дій); -мотивація досягнення (цільова активність, орієнтація на мету, успішність результату); -професійно-ціннісні пріоритети; -усталена професійно-педагогічна спрямованість інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій	-орієнтованість на оволодіння цілісним змістом педагогічної діяльності; -формування внутрішньо вмотивованих ліній поведінки й розвитку; -наявність усталеної професійно-педагогічної спрямованості інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій, усвідомлення суспільної значущості обраного фаху (професійно-ціннісні пріоритети), відповідальності за якість і результат своєї професійної діяльності; -вираженість мотиваційно-ціннісного ставлення до необхідності бути професійно мобільним фахівцем (сила і спрямованість мотивації, орієнтація мотивів на способи дій).	Сформованість професійно-педагогічної мотивації; розуміння цільових та ціннісних орієнтацій, ступінь їх усвідомленості, дієвості, динаміка мотиваційно-ціннісного ставлення до обраної професії через мотивацію ефективності (потреби в ефективності дій), мотивацію досягнення (цільової активності, орієнтації на мету, на успішність результату);	Набуття власної професійної ідентичності, зміна акцентів у системі ціннісних орієнтацій, спрямованості особистості, «Я-концепції», мотивації ефективності, мотивації досягнення, мотивації поведінки.

<p style="text-align: center;">Суб'єктно орієнтований</p>	<p>-потенціал амореалізації у професії; -адаптивність, відкритість до змін (себе зрозуміти – себе змінити); - потреба у суб'єкт-суб'єктній взаємодії; -самопізнання, самоідентифікація; -регулятивно-емоційна компетентність; -вияв вольових рис (рішучість, наполегливість, самостійність, ініціативність щодо досягнення ситуації успіху); - індивідуальний імідж.</p>	<p>-включеність у процеси самопізнання, самоаналізу, самодіагностики, саморегуляції ; -впевненість у своїх можливостях, (емоційна стабільність), -прагнення до професійного зростання; - вольові риси (рішучість, наполегливість, самостійність, самовладання, ініціативність щодо досягнення ситуації успіху); - рефлексивність (здатність до об'єктивності, самоспостереження, -сприйнятливості, відкритість новому, емпатія, оцінювання проблемної ситуації і співвіднесення її зі своїми можливостями); -рівень самооцінки, домагань; -зміст і глибина особистісних перетворень, співвіднесеність своїх індивідуальних особливостей із професійно значущими якостями (професійною мобільністю)</p>	<p>Наявність інтересу самореалізації; динаміка розумових дій, спрямованих на прийняття оптимальних рішень; активне оволодіння вміннями, і навичками досягати максимальних результатів педагогічної діяльності при мінімальних витратах часу у процесі суб'єкт – суб'єктної взаємодії; прагнення до професійного зростання; індивідуальна адаптованість до змін; відкритість новому</p>	<p>Усвідомлений образ сприйняття й розуміння себе як мобільного фахівця ; адекватна самооцінка, низький рівень тривожності, високий рівень домагань, сформованість потреби у досягненні успіху, рефлексивної позиції самовираження у професії ; емоційна стабільність; зміст і глибина особистісних перетворень (наполегливість, самостійність, ініціативність, рішучість щодо досягнення ситуації успіху).</p>
--	--	--	--	---

Ініціативно-дієвий	<p>-здатність до цілетворення й цілереалізації, прогнозування;</p> <p>-винахідливість;</p> <p>-педагогічна гнучкість (легкість перебудови);</p> <p>-оригінальність розв'язання педагогічних завдань, знаходження оптимальних виходів із проблемної ситуації;</p> <p>-потенціал креативності;</p> <p>-здатність до саморозвитку, розуміння природи діяльності професійно мобільного педагога</p>	<p>-гнучкість, пластичність розуму й поведінки;</p> <p>-самостійність визначення цілей, їх усвідомленість;</p> <p>-оволодіння професійно значущими компетенціями;</p> <p>-рівень креативності;</p> <p>-активність (чи залежність від зовнішнього стимулювання, саморозвитку);</p> <p>-рівень розвитку емпатії;</p> <p>-варіативність і аргументованість професійної позиції.</p>	<p>Наявність і усвідомлення перспективи зони найближчого власного професійного розвитку (саморозвитку), необхідності бути успішним спеціалістом;</p> <p>здібність до усвідомленого аналізу фахової діяльності, її самооцінки;</p> <p>розуміння творчої природи діяльності професійно мобільного педагога</p>	<p>Рівень креативності; здатність управляти власним творчо-професійним потенціалом задля досягнення максимальної ефективності у роботі;</p> <p>активність саморозвитку; динамічне пристосування до різнопланових ситуативних змін у професійному середовищі;</p> <p>варіативність, і аргументованість вибору шляхів розв'язання педагогічних завдань; гнучкість, пластичність розуму й поведінки щодо оволодіння професійно значущими компетенціями</p>
---------------------------	---	--	--	---

Таблиця 2.2.2

Характеристика вихідних рівнів (ОКР «бакалавр» , «магістр»)

Р і в н і			
Мінімальна (пасивна) мобільність		Обмежено-пошукова мобільність	
<i>І рівень – елементарний</i>		<i>ІІ рівень – первинний</i>	
бакалавр	магістр	бакалавр	магістр
Знання базової специфіки професійно-педагогічної діяльності безсистемні, неглибокі, фрагментарні; відсутня динаміка мотиваційно-ціннісного ставлення до професії вчителя, байдужість щодо	Відсутність прагнення до набуття власної професійної ідентичності, змін у системі ціннісних орієнтацій; безсистемні, неглибокі, фрагментарні фахові знання; неспроможність передбачити, гнучко й динамічно впливати на	Знання базової специфіки професійно-педагогічної діяльності недостатньо глибокі; нестабільність професійно-педагогічної спрямованості інтересів і потреб; поверховість рефлексивного аналізу;	Здатність самостійно окреслювати проблему, але невміння визначити стратегію й тактику її розв'язання; здебільшого фрагментарні, неглибокі фахові знання; часткова здатність аналізувати вихідні умови педагогічної дії і формування навчально-виховних завдань; труднощі щодо визначення ефективності

перспективи власного розвитку; невміння оперативно приймати рішення, швидко адаптуватися до нових умов	розвиток ситуацій, досягати мобільності у роботі; несформованість рефлексивної позиції; неадекватна самооцінка	відсутність потреби до постійного професійного самовдосконалення; неадекватна самооцінка	власної професійно-педагогічної діяльності; незначна сформованість рефлексивної позиції самовираження, самостійного визначення своїх позицій; неадекватна самооцінка, недостатня пристосованість до ситуативних змін
III рівень – <i>достатній</i>		IV рівень – <i>оптимальний</i>	
Бакалавр	Магістр	Бакалавр	Магістр
Сформована потреба щодо набуття ознак мобільності у діяльності; знання базової специфіки професійно-педагогічної діяльності на рівні «знання-розуміння»; усвідомлення перспективи зони найближчого індивідуально-професійного розвитку; прагнення бути успішним спеціалістом; упевненість у професійній придатності; спроможність швидко адаптуватися; готовність до творчої професійно-педагогічної діяльності	Прагнення до набуття власної професійної ідентичності, зміни акцентів у системі ціннісних орієнтацій; сформованість фахових знань на рівні «знання-розуміння»; здатність самостійно окреслити проблему, але подекуди на практиці є помилки; сформованість рефлексивної позиції самовираження у професії, адекватна самооцінка, оперативна пристосованість до різнопланових ситуативних змін у професійному середовищі	Позитивна динаміка мотиваційно-ціннісного ставлення до професії вчителя, цільова активність, мотивація ефективності. Мотивація досягнень; знання базової специфіки професійно-педагогічної діяльності на рівні «знання-розуміння»; застосування»; прагнення бути успішним спеціалістом; спроможність швидко адаптуватися; готовність до творчої професійно-педагогічної діяльності	Здатність самостійно окреслювати проблему; вміння визначити стратегію й тактику її розв'язання; усвідомлене застосування знань на практиці; творчий підхід до вихідних умов педагогічної дії і формування навчально-виховних завдань; гнучке й динамічне управління власним потенціалом; сформованість рефлексивної позиції творчого самовираження у професії; адекватна самооцінка, оперативна пристосованість до різнопланових ситуативних змін у професійному середовищі

Висновки. Таким чином, з огляду на вищезазначене, виокремлені нами показники та відповідні ознаки їх вияву за кожним критерієм, визначені рівні сформованості досліджуваної особистісно-професійної якості в логіці підсистеми «бакалавр – магістр» вирізняються за якістю суттєвих і типових рівневих характеристик від мінімальної (пасивної) мобільності (I рівень) до усвідомлено-діяльній мобільності (IV рівень), що

актуалізує з'ясування реального стану сформованості якостей професійно мобільного вчителя початкової школи на наступному етапі констатувального дослідження.

Література:

1. Івченко А. Тлумачний словник української мови /А. Івченко. – Харків : Фоліо, 2006. – 540 с.
2. Кузнецова О. А. Самооцінка в системі підготовки майбутніх учителів до самовизначення / О. А. Кузнецова // Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського. – №10-11. – С. 9-14.
3. Уйсімбаєва Н. Проблеми компетентнісного підходу у процесі підготовки педагогічних кадрів / Н. Уйсімбаєва // Наукові записки Кіровоградського державного пед.університету ім.В.Винниченка. Вип.76.Серія :Педагогічні науки. – Кіровоград, 2008. – С. 401-411.
4. Катаева Л. И. Акмеология субъекта профессиональной деятельности / Л. И. Катаева. – М. : Изд.-во РАГС, 2007. – 88 с.
5. Зеер Э. Ф. Психология профессий : 2-е изд. Перераб. и доп. / Э. Ф. Зеер. – М.: Академический проект. – Екатеринбург : Деловая книга, 2003. – 336 с.
6. Курлянд З. Н. Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя / З. Н. Курлянд. – Одеса, 2005. – 163 с.
7. Кононенко А. О. Дослідження впливу особистісних особливостей педагога на його індивідуальний імідж / А. О. Кононенко // Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського. – № 10-11. – С. 23-27.
8. Божович Л. И. Личность и её формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М., 1988. – 34 с.
9. Бех І. Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах / Іван Дмитрович Бех // Теорія і практика управління соціальними системами. – № 2. – 2008. – С. 109-112.

В статтє теоретически обоснованы критерии, показатели, уровни выявления сформированности профессиональной мобильности будущего педагога, в частности школы первой ступени.

The article deals with theoretically grounded criteria, indices and levels of display of a future teacher professional mobility forming, in particular of the first degree school.

УДК 378.14

Свистунович Н. Е.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ И МЕТОДИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ступінь професійної самореалізації фахівців новій формації буде залежати від того, наскільки здатними вони виявляться в проведенні змін і наскільки швидко вони зможуть адаптуватися до них. Стосовно фахівців педагогічного профілю лінгвістичного напрямку такі зміни укладаються у застосуванні інтегрованого міждисциплінарного підходу до системи вузівської підготовки, закріпленого в освітніх стандартах. Практика функціонування освітніх стандартів міжнародного зразка забезпечує досягнення таких істотних характеристик якості педагогічної освіти, як фундаментальність, безперервність, професійна мобільність, являє собою гарну можливість для професійного розвитку й впливає на викладацьку діяльність.

Постановка проблеми. Интенсивность развития мировой системы высшего образования, интегрированной частью которой выступает современная высшая школа